

Wojciech Zysk¹

ZAGRANICZNE FINANSOWANIE POTENCJAŁU GOSPODARCZEGO – PRZYPADEK POLSKI

Streszczenie

W opracowaniu podjęto próbę oceny zależności między napływem zagranicznego kapitału do Polski a rozwojem potencjału gospodarczego naszego kraju. W sposób szczególny poddano analizie jeden z rodzajów tego napływu – bezpośrednie inwestycje zagraniczne, gdyż w badanym okresie (lata 2000-2013) właśnie tego kapitału napłynęło najwięcej. Napływ kapitału zagranicznego ma strategiczne znaczenie dla rozwoju potencjału gospodarczego kraju przyjmującego. Z punktu widzenia zagranicznego finansowania potencjału gospodarczego istotna jest również działalność spółek z udziałem zagranicznym, która ma wpływ na wiele elementów struktury ekonomicznej w Polsce, np. wzrost konkurencyjności gospodarki, handel zagraniczny (import i eksport), przepływ *know-how* i nowoczesnych metod zarządzania, rozwój branży usług – BPO (*Business Process Outsourcing*) czy SSC (*Shared Services Center*), a nawet na obszar CSR (*Corporate Social Responsibility*). W artykule wykazano, zdaniem autora, jak bardzo istotna jest obecność kapitału zagranicznego w Polsce, a zwłaszcza bezpośrednich inwestycji zagranicznych oraz ich wpływ na wielkość polskiego eksportu, realizowanego przez spółki z udziałem zagranicznym – przy założeniu, że udział sprzedaży zagranicznej w relacji do PKB (stopa eksportu) jest ważnym elementem potencjału gospodarczego naszego kraju.

Słowa kluczowe: kapitał zagraniczny, potencjał gospodarki, spółki z udziałem zagranicznym, rozwój polskiego eksportu

FOREIGN FUNDING OF ECONOMIC POTENTIAL: THE CASE OF POLAND

Abstract

The study attempts to assess the relationship between the inflow of foreign capital to Poland and the development of the economic potential of our country. Particular attention has been paid to one of the types of inflows – foreign direct investment, because in the examined period (2000-2013) this inflow of capital was the largest. The inflow of foreign capital has a strategic importance for the development of the economic potential of the host country. From the point of view of foreign financing of economic potential also important is the activity of companies with foreign participation, which has an impact on many parts of the economic structure in Poland, for example: to increase the competitiveness of the economy, foreign trade (import and export), transfer of know-how and modern management methods, development of the services sector – BPO (Business Process Outsourcing) and SSC (Shared Services Center), or even for the CSR (Corporate Social Responsibility). The author believes that the presence of foreign capital in Poland is tremendously important. Of particular significance are foreign direct investments and their impact on the size of the Polish exports by companies with foreign participation – assuming that the share of foreign

---

¹ dr Wojciech Zysk – Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Katedra Handlu Zagranicznego

sales in relation to the GDP (rate of exports) is an important part of the economic potential of our country.

Key words: foreign capital, economic potential, companies with foreign participation, Polish exports

Wstęp

Przedmiotem niniejszego opracowania są rozważania dotyczące zależności pomiędzy potencjałem gospodarczym Polski a jego zagranicznym finansowaniem, zwłaszcza w zakresie napływu szczególnej formy kapitału zagranicznego, jaką są bezpośrednie inwestycje zagraniczne. Spółki z udziałem kapitału zagranicznego często prowadzą działalność eksportową, która jest ważnym elementem, mającym wpływ na rozwój potencjału gospodarczego danego kraju. Potencjał ten określa się jako zdolność gospodarki danego kraju do wytwarzania produktów, czyli towarów i usług. Wymierną postacią potencjału gospodarczego jest globalna wartość wytworzonych dóbr i usług w różnych sferach życia społeczno-gospodarczego². Ważna jest również produktywność czynników produkcji, powiązana z procesami dyfuzji innowacyjności, wprowadzaniem nowych rozwiązań technicznych i technologicznych pochodzenia krajowego i zagranicznego³. Z pojęciem potencjału gospodarczego powiązane są zagadnienia konkurencyjności gospodarki. Casson twierdzi nawet, że podstawowym wskaźnikiem konkurencyjności danego kraju są wyniki handlu zagranicznego⁴. W ramach pojęcia *konkurencyjność międzynarodowa* można wyróżnić trzy obszary. Są to⁵: międzynarodowa zdolność konkurencyjna, międzynarodowa konkurencyjność *sensu stricto* oraz międzynarodowa pozycja konkurencyjna. Międzynarodowa zdolność konkurencyjna nazywana jest obrazowo rodzajem „siły ognia”. Międzynarodowa konkurencyjność *sensu stricto* rozumiana jest jako stan i kierunki

---

² Mierniki te nie uwzględniają kwot amortyzacyjnych kapitału trwałego. Pierwsze opracowanie Raportu o Rozwoju Społecznym (*Human Development Report*), opublikowanego przez Program Narodów Zjednoczonych do spraw Rozwoju (*UNDP – United Nations Development Programme*) w roku 1990, zawiera propozycję zastosowania nowego, syntetycznego i alternatywnego indeksu, służącego do pomiarów poziomu życia – Wskaźnika Rozwoju Społecznego – *Human Development Index (HDI)*. Ważny jest nie tylko poziom dochodu, ale też poziom wykształcenia i stan zdrowia. Istotne jest również porównanie dostępności najważniejszych dóbr, towarów i usług (np. sanitarnych i medycznych) dla statystycznego mieszkańca danego kraju czy regionu. Z matematycznego punktu widzenia HDI jest średnią ważoną trzech mierników częściowych, które dotyczą zdrowia, edukacji i dochodów *per capita*.

³ Por. W. Welfe, *Czynniki wzrostu potencjału gospodarczego Polski*, „*Ekonomista*” 2001, nr 2, s. 179 i dalsze.

⁴ Por. M. Casson, *Global Research Strategy and International Competitiveness*, Basil Blackwell, Oxford 1991, s. 513.

⁵ Por. J. Misala et al., *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki Polski. Teoria i praktyka*, Politechnika Radomska, Radom 2007, maszynopis, s. 117 i dalsze, http://www.we.radom.pl/pliki/upload/kmsgiir/badania_statutowe_2007.pdf, data dostępu 02.05.2014 r.

zmian efektywności oddziaływania. Inaczej mówiąc, jest to składowa konkurencyjności jako takiej, pozwalająca na rywalizację o korzyści z uczestnictwa w procesach internacjonalizacji i globalizacji zachodzących w gospodarce światowej, w tym w wymianie międzynarodowej – a zwłaszcza w eksporcie. Natomiast międzynarodowa pozycja konkurencyjna to aktualny stan i zmiany udziałów danej gospodarki narodowej w handlu międzynarodowym⁶.

Celem artykułu jest określenie znaczenia napływu kapitału zagranicznego do kraju przyjmującego, wskazanie form napływu tego kapitału do Polski oraz zbadanie zależności między napływem kapitału zagranicznego (ze szczególnym uwzględnieniem roli spółek z udziałem zagranicznym) a rozwojem potencjału gospodarczego naszego kraju, rozumianym jako zdolność do konkurowania na rynkach zagranicznych, realizowaną poprzez działalność eksportową.

W opracowaniu wykorzystano publikacje książkowe, związane z tematyką przepływów kapitałowych, konkurencyjności i potencjału gospodarki oraz dostępne dane statystyczne wybranych instytucji (Narodowy Bank Polski, Ministerstwo Gospodarki, Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych), które potrzebne były do niezbędnych obliczeń.

Rozwiązanie problemu badawczego i realizację celów niniejszego opracowania oparto na hipotetycznym założeniu, że obecność kapitału zagranicznego w Polsce, a szczególnie bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ), ma wpływ na wielkość polskiego eksportu, realizowanego przez spółki z udziałem zagranicznym przy założeniu, że udział sprzedaży zagranicznej w relacji do PKB (stopa eksportu) jest ważnym elementem potencjału gospodarczego naszego kraju.

Opracowanie składa się z sześciu kolejnych rozdziałów, począwszy od wprowadzenia, poprzez omówienie znaczenia napływu kapitału zagranicznego dla kraju przyjmującego, formy napływu tego kapitału, rolę spółek z udziałem zagranicznym w finansowaniu potencjału gospodarczego Polski, znaczenie branży nowoczesnych usług, a także z omówienia powiązań między potencjałem gospodarczym a społeczną odpowiedzialnością podmiotów gospodarczych.

1. Znaczenie napływu kapitału zagranicznego dla kraju przyjmującego

Oczekiwania kraju przyjmującego kapitał mogą być powodowane następującymi potrzebami⁷:

- modernizacji gospodarki kraju;

---

⁶ Por. *Handel zagraniczny. Organizacja i technika*, J. Rymarczyk (red.), PWE, Warszawa 2005, s. 17.

⁷ Por. W. Karaszewski, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne. Polska na tle świata*, Wydawnictwo TNOiK „Dom Organizatora”, Toruń 2004, s. 72.

- uzupełnienia niedoborów kapitału, które wynikają z niedostatecznych oszczędności wewnętrznych;
- technologicznego unowocześnienia gospodarki i upowszechnienia nowatorskich metod zarządzania;
- intensyfikacji gospodarczej regionów mniej rozwiniętych;
- poprawy konkurencyjności gospodarki.

Zmiany systemowe, zapoczątkowane w Polsce w 1989 roku, otwarcie gospodarki i liberalizacja handlu sprzyjały decyzjom lokowania kapitałów przez inwestorów zagranicznych. Przebieg polskich procesów transformacji zaowocował systematycznym spadkiem ryzyka inwestycyjnego i wzrostem atrakcyjności inwestycyjnej naszego kraju. Obecność kapitału zagranicznego stwarza szanse włączenia się polskiej gospodarki do międzynarodowego podziału pracy i kształtującej go globalnej gospodarki światowej. Włączenie to umożliwia zmniejszenie dystansu cywilizacyjnego, jaki obserwować można w odniesieniu zarówno do krajów starej Unii Europejskiej, jak i do innych rozwiniętych gospodarczo krajów świata. Równocześnie napływ kapitału, w szczególności w postaci bezpośrednich inwestycji zagranicznych, może powodować także określone zagrożenia na rynku pracy, w tym na rynkach lokalnych, eliminację polskich podmiotów gospodarczych, nadmierny transfer zysków za granicę, stosowanie tzw. cen transferowych i wreszcie związane z nadmiernym importem towarów i usług⁸. W odniesieniu do systemu społeczno-politycznego warto wspomnieć o korzystnym efekcie demokratyzacji, który przyczynia się do stabilizowania systemu gospodarki otwartej, podnoszeniu ogólnego poziomu życia i kwalifikacji zawodowych. Nie wolno jednak zapominać o ewentualnych efektach utraty części suwerenności politycznej i gospodarczej (zwłaszcza w przypadku pogłębiającej się integracji w ramach Wspólnot Europejskich) oraz efekcie dominacji kulturowej, co wiąże się m.in. z kultem pieniądza i kształtowaniem człowieka zorientowanego na nieograniczoną konsumpcję nie zawsze potrzebnych towarów i usług przy sztucznie kreowanym popycie (*homo consumit*⁹). W wymiarze ekonomicznym również pojawiają się korzyści i zagrożenia. W tabeli 1. przedstawiono efekty korzystne i skutki niekorzystne w ujęciu makro-, mezo- i mikroekonomicznym.

---

⁸ Por. W. Zysk, *Obcy kapitał a handel zagraniczny w Polsce. Okres przedakcesyjny*, CeDeWu, Warszawa 2012, s. 5 i dalsze.

⁹ Por. T. Sporek, T. Kasperska-Sporek, *Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski w warunkach konkurencji globalnej i współczesnej globalizacji*, [w:] *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w podnoszeniu konkurencyjności polskiej gospodarki*, W. Karaszewski (red.), Wydawnictwo UMK w Toruniu, Toruń 2005, s. 32 i dalsze.

Tabela 1. Korzyści i zagrożenia obecności kapitału zagranicznego w kraju goszczącym

Skala makroekonomiczna	korzyści	efekt wzrostowy	wsparcie rozwoju gospodarczego
			łagodzenie niedoboru kapitału
			rozszerzenie produkcji
			łagodzenie niedoboru managementu
		efekt bilansu płatniczego	zwiększenie wpływów dewizowych
			produkcja zastępująca import
			wzrost eksportu
		efekt strukturalny	budowa wyrównanej sektorowo gospodarki
			regionalne struktury gospodarki
	efekt zatrudnienia	nowe miejsca pracy	
	zagrożenia	efekt dekonstrukcyjny	hamowanie wzrostu gospodarczego poprzez transfer kapitałów i zysków
			przejmowanie rodzimych firm w celu likwidacji
			traktowanie kraju w kategoriach rynku zbytu dla słabej jakości towarów
		efekt kryzysu walutowego	zmniejszanie wpływów dewizowych przez nadmierny import
			transfer zysków za granicę
efekt dualizmu gospodarczego		znieskształcanie struktury gospodarki poprzez inwestycje w regionach rozwiniętych	
		inwestycje w wybrane sektory gospodarki	
efekt bezrobocia		preferowanie kapitałochłonnych systemów produkcji przy redukcji potencjalnych miejsc pracy	
Skala mezoekonomiczna	korzyści	efekt konkurencji	zwiększenie konkurencji w branżach
		efekt poziomu cen	stabilizacja cen dzięki masowej produkcji
			niskie koszty
		efekt dyfuzji	wsparcie postępu technicznego, import technologii
			dyfuzja wiedzy i doświadczenia
	efekt środowiska naturalnego	technologie przyjazne środowisku	
	zagrożenia	efekt przewagi kapitałowej	ograniczenie konkurencji w branżach
			upadek firm
			przejęcia rodzimych podmiotów
		efekt monopolizacji	wzrost cen
			rosnąca siła rynkowa
		efekt nieadekwatnej technologii	monopolizacja wyników badań (patenty)
import kapitałochłonnej, niedobrej technologii			
efekt degradacji środowiska	strategia przesuwania technologii zatruwającej środowisko naturalne		

Skala mikroekonomiczna	korzyści	efekt płacowy	ponadprzeciętne wynagrodzenie	
			dodatkowe świadczenia pracownicze	
		efekt awansu społecznego	robienie kariery w ramach korporacji	
		efekt podnoszenia kwalifikacji	szkolenia pracowników	
		efekt kooperacji	zaopatrywanie się w materiały i surowce, korzystanie z lokalnych usług	
	zagrożenia	efekt drenażu siły roboczej		odpływ uzdolnionych pracowników z firm krajowych
				zwiększanie kosztów pracy
				ograniczanie możliwości rozwoju
		efekt preferowania zagranicznego managementu	blokowanie awansów miejscowych pracowników	
		efekt indoktrynacji		kształcenie zgodnie z interesami koncernu
			żądanie identyfikacji z filozofią działania	
efekt importu zaopatrzeniowego	zaopatrywanie się w materiały i surowce tylko z importu			

Źródło: opracowanie własne na podstawie T. Sporek, T. Kasperska-Sporek, op. cit., s. 32-34.

Miarą uzależnienia od napływu zewnętrznego kapitału jest deficyt na rachunku obrotów bieżących. Utrzymujący się brak równowagi bilansu handlowego¹⁰ i płatniczego w Polsce stwarza zagrożenia dla przyszłego przebiegu procesów gospodarczych, zwłaszcza w okresie trwającego kryzysu finansowego i niepewnej sytuacji za naszą wschodnią granicą. Warto jednak zauważyć, iż w roku 2013 relacja salda rachunku bieżącego do PKB wyniosła minus 1,3% i w stosunku do poprzedniego roku uległa poprawie o 2,4 punktu procentowego. Jest to znacząca poprawa w stosunku do lat ubiegłych, jednak wciąż świadcząca o istotnym uzależnieniu się od napływu kapitału zagranicznego. Polska w najbliższej przyszłości może mieć trwały deficyt oszczędności, a silna zależność od dopływu kapitału z zagranicy może być zjawiskiem permanentnym. Małe zasoby oszczędności i wysoki poziom konsumpcji mogą powodować konieczność finansowania rozwoju potencjału gospodarczego przy znaczącym udziale kapitału zagranicznego.

W tabeli 2. przedstawiono (za lata 2000-2013) zestawienie rachunku bieżącego bilansu płatniczego w Polsce, saldo obrotów towarowych, saldo usług oraz relację rachunku bieżącego bilansu płatniczego do produktu krajowego brutto.

¹⁰ Warto zauważyć, iż po raz pierwszy od roku 2000 (według danych Narodowego Banku Polskiego) w roku 2013 w polskim handlu zagranicznym zanotowaliśmy nadwyżkę salda obrotów towarowych (2,3 mld euro) oraz salda usług (5,2 mld euro). Por. *Bilans Płatniczy – dane roczne*, Narodowy Bank Polski, http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/statystyka/bilans_platniczy/bilansplatniczy_r.html, data dostępu 02.05.2014 r.

Tabela 2. Wybrane elementy polskiego bilansu płatniczego, lata 2000-2013 (w mln euro)

Rok	Rachunek bieżący bilansu płatniczego	Saldo obrotów towarowych	Saldo usług	Relacja rachunku bieżącego bilansu płatniczego do produktu krajowego brutto (w %)
2000	-11 181	-13 327	1 546	-6,0
2001	-6 641	-8 557	891	-3,1
2002	-5 924	-7 701	777	-2,8
2003	-4 878	-5 077	193	-2,5
2004	-10 736	-4 826	28	-5,3
2005	-5 856	-2 508	585	-2,4
2006	-10 425	-5 829	582	-3,8
2007	-19 245	-13 827	3 441	-6,2
2008	-23 799	-20 928	3 475	-6,6
2009	-12 152	-5 427	3 427	-3,9
2010	-18 129	-8 893	2 334	-5,1
2011	-18 519	-10 059	4 048	-5,0
2012	-14 191	-5 175	4 642	-3,7
2013	-4 984	2 309	5 249	-1,3

Źródło: por. Narodowy Bank Polski, <http://www.nbp.pl>, data dostępu 02.05.2014 r.

Szczególnie uzasadnionym wydaje się więc monitorowanie zjawiska napływu kapitału do Polski, badanie i analiza związków strukturalnych pomiędzy poszczególnymi formami tego napływu i ich relacjami, dotyczącymi rozwoju potencjału ekonomicznego naszej gospodarki, w tym jej konkurencyjności, rozumianej jako zdolność do sprzedaży za granicę (*ability to sell abroad*).

2. Formy napływu kapitału zagranicznego do Polski

Wraz ze wzrostem poziomu internacjonalizacji procesów gospodarowania kwestie migracji czynników produkcji, a zwłaszcza kapitału, zaczęły nabierać coraz większej wagi. Przepływy kapitału osiągnęły niespotykaną w dziejach dynamikę, przybrały nowe formy, np. działalność korporacji transnarodowych¹¹ oraz stały się zjawiskiem globalnym. Międzynarodowy przepływ kapitału to taka migracja, która pociąga za sobą odnotowanie w bilansie płatniczym. Istot-

¹¹ Korporacja transnarodowa czy ponadnarodowa to przedsiębiorstwo prowadzące różnorodną działalność w co najmniej dwóch krajach oraz posiadające spółki-matki i ich zagraniczne filie. Spółka-matka to spółka, która kontroluje aktywa zagranicznego podmiotu lub podmiotów, zwykle poprzez udział w kapitale akcyjnym tych podmiotów. Jako próg, umożliwiający kontrolę aktywów, traktuje się zazwyczaj objęcie minimum 10% akcji.

nym kryterium jest „forma” migrującego za granicę kapitału. Możemy wtedy wyróżnić¹²:

- lokaty na rynku walutowym;
- kredyty handlowe;
- inwestycje portfelowe;
- kredyty finansowe;
- inwestycje bezpośrednie.

Lokaty na rynku walutowym to najczęściej spekulacyjne krótkookresowe lokowanie kapitału na zagranicznym rynku celem uzyskania wyższego niż w kraju zysku. Kredytami handlowymi nazywamy kredyty związane z wymianą handlowo-towarową, udzielane w handlu zagranicznym. Kredyty finansowe to pożyczki finansowe, udzielane przez banki, organizacje międzynarodowe i banki centralne krajów. Inwestycje portfelowe to nabywanie na długi okres zagranicznych papierów wartościowych¹³, zwłaszcza akcji i obligacji. Motywy inwestowania portfelowego wyjaśnia teoria dywersyfikacji portfela inwestycyjnego. W myśl tej teorii inwestor musi dysponować zdywersyfikowanym portfelem akcji czy obligacji po to, aby móc osiągnąć wyższą stopę zysku przy danym ryzyku lub daną stopę zysku przy mniejszym ryzyku. Dywersyfikacja polega na tym, aby tak dobrać akcje, nie tylko na rynku krajowym, ale na rynkach międzynarodowych, aby spadkowi stopy zysku części z nich prawdopodobnie towarzyszył wzrost stopy zysku pozostałych¹⁴. Najistotniejszą – z punktu widzenia wielkości międzynarodowych przepływów – formą migracji kapitału są bezpośrednie inwestycje zagraniczne (ang. *Foreign Direct Investment* – FDI). Bezpośrednie inwestycje zagraniczne to według UNCTAD¹⁵ inwestycje pociągające za sobą długookresowe, długotrwałe związki, przynoszące trwałe korzyści oraz kontrolę nad osobą prawną, mającą siedzibę w jednym kraju, sprawowane przez przedsiębiorstwo z innego kraju.

Obok wyżej wymienionych klasycznych form przepływu kapitału, należy wskazać zjawiska ekonomiczne o podobnych cechach i znaczeniu. Są to:

- a) inwestycje typu *private equity/venture capital* (PE/VC);
- b) napływ funduszy europejskich;
- c) programy pomocowe w ramach współpracy.

---

¹² Por. W. Zysk, *Obcy kapitał...*, op. cit., s. 10 i dalsze.

¹³ Por. I. Kociszewska, R. Krawczyk, *Globalizacja gospodarki a portfelowe inwestycje zagraniczne: szanse i zagrożenia*, [w:] *Inwestycje zagraniczne – szanse i zagrożenia*, J. Rymarczyk, J. Brach (red.), Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 1997, s. 75-76.

¹⁴ Por. J. D. Sachs, F. B. Larrain, *Macroeconomics in the Global Economy*, Harvester Wheatsheaf, New York 1993, s. 632-643.

¹⁵ UNCTAD – ang. *United Nations Conference on Trade and Development*, Agenda ONZ do Spraw Handlu i Rozwoju z siedzibą w Genewie.

Inwestycje PE/VC (uznawane za specyficzną odmianę BIZ¹⁶) to sposób finansowania przedsiębiorstw, które nie są notowane na giełdzie papierów wartościowych¹⁷. Inwestycje tego typu mogą być wykorzystane w celu rozwoju nowych produktów i technologii, zwiększenia poziomu kapitału pracującego w przedsiębiorstwie, dokonania przejęć lub wzmocnienia struktury bilansu przedsiębiorstwa. Inwestorem może być profesjonalna instytucja (bank, fundusz, spółka) lub inwestor indywidualny, określany jako *business angel*. Wyróżnia się pięć głównych form inwestycji tego typu: kapitał inkubacyjny (*seed*), kapitał początkowy (*start-up*), finansowanie rozwoju lub restrukturyzacji (*expansion*), drugi zakup udziałów, zamiana kapitałów lub refinansowanie długu bankowego (*replacement capital*) oraz wykupy menedżerskie i wykupy akcji już notowanych na giełdach (*buy-outs*). Według EVCA (*European Private Equity & Venture Capital Association*) w Europie działa ponad 1 300 podmiotów, dokonujących inwestycji typu *private equity*, z czego 34 są obecne w Polsce¹⁸.

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej z dniem 1 maja 2004 roku było bezprecedensowym wydarzeniem mającym z pewnością wpływ na wiele wymiarów życia społeczno-gospodarczego, w tym na potencjał gospodarki. Unia Europejska w ramach prowadzonej przez siebie polityki spójności udostępniła znaczne środki na modernizację elementów struktury ekonomicznej w Polsce oraz rozwój kapitału ludzkiego¹⁹. Środki te przyczyniają się do podniesienia naszej międzynarodowej konkurencyjności, co w warunkach globalizacji nabiera szczególnego znaczenia nie tylko w wymiarze europejskim, ale i światowym²⁰.

Przykładem programu pomocowego może być Szwajcarsko-Polski Program Współpracy, czyli tzw. Fundusz Szwajcarski. Jest to rodzaj bezzwrotnej pomocy zagranicznej, przyznanej przez Szwajcarię Polsce w ramach pomocy tego kraju dla 10 państw członkowskich Unii Europejskiej, które przystąpiły do niej 1 maja 2004 roku. Na mocy umów międzynarodowych rozdysponowano ponad 1 mld CHF, z czego do Polski trafiło ok. 0,5 mld CHF. Program określa następujące obszary działania²¹: bezpieczeństwo, stabilność i wsparcie reform, środowisko i infrastruktura, sektor prywatny (w tym poprawa środowiska biznesowego i dostępu do kapitału dla małych i średnich przedsiębiorstw, rozwój sektora prywatnego i promocja eksportu MŚP) oraz rozwój społeczny i zasobów ludzkich.

---

¹⁶ Por. M. Kielbasa, *Private equity/venture capital a bezpośrednio inwestycje zagraniczne*, [w:] *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce*, W. Karaszewski (red.), Wydawnictwo UMK w Toruniu, Toruń 2003, s. 143 i dalsze.

¹⁷ Por. M. Panfil, *Globalizacja inwestycji venture capital*, [w:] *Migracja kapitału w globalnej gospodarce*, A. Szablewski (red.), Difin, Warszawa 2009, s. 168 i dalsze.

¹⁸ Por. EVCA, *Research publications*, <http://www.evca.eu/research/evca-publications/>, data dostępu 02.05.2014 r.

¹⁹ Na lata 2014-2020 otrzymamy kolejną ogromną pulę środków – 73 mld euro z polityki spójności.

²⁰ Por. Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, <http://www.mir.gov.pl>, data dostępu 02.05.2014 r.

²¹ Por. Swiss Contribution, <http://www.programszwajcarski.gov.pl>, data dostępu 02.05.2014 r.

Tabela 3. Suma napływu poszczególnych form kapitału zagranicznego do Polski, lata 2000-2013

Rodzaj przepływu kapitału	Suma napływu, mld euro
inwestycje portfelowe	89,8
bezpośrednie inwestycje zagraniczne	121,7
<i>private equity/venture capital (PE/VC)</i>	4,6
napływ funduszy europejskich	82,2
wybrany program pomocowy (Szwajcaria)	0,4*

* Notowania kursów średnich ECB dla EUR do CHF z dnia 31.12.2013, cena za 1 EUR – 1,2276 CHF.
 Źródło: obliczenia własne na podstawie Narodowy Bank Polski, op. cit.; Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, op. cit.; EVCA, <http://www.evca.eu>, data dostępu 02.05.2014 r.; Swiss Contribution, op. cit.

W celu wykazania roli, jaką pełnią wybrane formy napływu kapitału zagranicznego do Polski, w tabeli 3. zaprezentowano sumę rocznych (w latach 2000-2013) napływów poszczególnych rodzajów inwestycji. Jak można zauważyć na tej podstawie, najwięcej bezpośrednich inwestycji zagranicznych (ponad 120 mld euro w badanym okresie) napłynęło do Polski i to właśnie temu rodzajowi przepływu kapitału będą poświęcone dalsze analizy i badania.

3. Spółki z udziałem zagranicznym a potencjał gospodarczy Polski

Celem tej części artykułu jest określenie stopy eksportu w Polsce w latach 2000-2012, czyli udziału sprzedaży zagranicznej w tworzeniu PKB (ważnego parametru, powiązanego z potencjałem gospodarczym), następnie obliczenie udziału sprzedaży eksportowej firm z udziałem zagranicznym (zainwestowany kapitał w formie BIZ) w relacji do PKB w tym samym okresie. Badając obecność filii korporacji transnarodowych w Polsce, zauważamy – zgodnie z raportem PAIiIZ *Lista największych inwestorów zagranicznych w Polsce* z roku 2013 – iż w naszym kraju swój kapitał zainwestowało 1 551 podmiotów zagranicznych²². Opisująca grupa podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego zmieniła liczebność w badanym okresie. W tabeli 4. przedstawiono liczbę analizowanych podmiotów w latach 2000-2012.

²² Por. Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych, <http://www.paiz.gov.pl>, data dostępu 02.05.2014 r.

Tabela 4. Liczba podmiotów z udziałem zagranicznym w latach 2000-2012

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Liczba firm	14244	14469	14488	15371	15816	16837	18015	18515	21092	22176	23078	24910	25914

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS, <http://www.stat.gov.pl>, data dostępu 02.05.2014 r.

Jak można zaobserwować powyżej (tabela 4.), od roku 2000 do 2012 liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego wzrosła o ponad 80% (z 14 244 w początkowym roku badania do 25 914 w ostatnim). Przyrost liczebności podmiotów należy ocenić jako bardzo dynamiczny, zwłaszcza po roku 2004, czyli przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej (w latach 2000-2003 przyrosty ilości spółek były nieznaczne). Liczba spółek z kapitałem zagranicznym, które prowadzą działalność eksportową, również zmieniała się w czasie. W tabeli 5. przedstawiono liczbę spółek z kapitałem zagranicznym, które w latach 2000-2012 prowadziły działalność eksportową w Polsce.

Tabela 5. Liczba podmiotów z udziałem zagranicznym – eksporterów (w latach 2000-2012)

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Liczba spółek z udziałem zagranicznym – eksporterów	5058	5158	5121	5287	8912	7510	8002	8157	8922	9236	9475	10108	10494

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS, op. cit. (raporty „Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym” za poszczególne lata) oraz Ministerstwo Gospodarki, <http://www.mg.gov.pl> (raporty „Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) do Polski” za poszczególne lata), data dostępu 02.05.2014 r.

Jak można zaobserwować w tabeli 5., od roku 2000 (5 058 spółek) do 2012 liczba spółek z udziałem zagranicznym – eksporterów podwoiła się (do 10 494 spółek, wzrost o ponad 107%). Warto zauważyć skokowy przyrost liczebności omawianych podmiotów po przystąpieniu naszego kraju do Unii Europejskiej w roku 2004 (8 912 spółek, wzrost o prawie 70%) w porównaniu z rokiem 2003 (5 287 spółek). Taki dynamiczny przyrost miał z pewnością wpływ na udział spółek z kapitałem zagranicznym w generowaniu wolumenu polskiego eksportu, a to przekładało się na wzrost potencjału gospodarczego.

4. Stopa eksportu w Polsce w latach 2000-2012

Znaczenie handlu zagranicznego (w tym przypadku eksportu) w gospodarce danego kraju, a przede wszystkim wpływ kierunków tego handlu na tworzenie lub podział dochodu narodowego brutto, określa się za pomocą różnego rodzaju wskaźników. Stopa eksportu jest miernikiem przedstawiającym procentowy udział eksportu w tworzeniu dochodu narodowego brutto w danym przedziale czasu²³. W tabeli 6. przedstawiono zmiany wielkości tego wskaźnika w Polsce w latach 2000-2012.

Tabela 6. Zmiany wielkości stopy eksportu w Polsce, lata 2000-2012

Rok	PKB (mln zł)	Eksport (mln zł)	Stopa eksportu w %
2000	744 378	137 909	18,50%
2001	779 564	148 114	19,00%
2002	808 578	167 338	20,70%
2003	843 156	208 944	24,80%
2004	924 538	272 102	29,40%
2005	983 302	288 781	29,40%
2006	1 060 031	343 779	32,40%
2007	1 176 737	386 555	32,80%
2008	1 275 432	405 383	31,80%
2009	1 343 366	423 242	31,50%
2010	1 416 585	481 058	34,00%
2011	1 528 127	558 739	36,60%
2012	1 596 379	603 418	37,80%

Źródło: obliczenia własne na podstawie GUS, op. cit.; Ministerstwo Gospodarki, op. cit.

Jak można zauważyć, udział eksportu w tworzeniu dochodu narodowego brutto systematycznie rośnie (z lekkim spadkiem w latach kryzysu finansowego, czyli w 2008 – 31,8% i w 2009 roku – 31,5%) od roku 2000 (18,5%), a w roku 2012 osiągnął rekordowy wynik – 37,8%. Oznacza to, iż zjawisko sprzedaży zagranicznej nabiera coraz większego znaczenia w generowaniu bogactwa. Inaczej mówiąc, potencjał gospodarczy Polski w coraz większym stopniu zależy od wielkości polskiego eksportu.

²³ Por. *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, A. Budnikowski, E. Kawecka-Wyrzykowska (red.), PWE, Warszawa 1998, s. 89 i dalsze.

5. Eksport firm z udziałem zagranicznym w relacji do PKB w Polsce w latach 2000-2012

W celu wskazania roli działalności eksportowej spółek z udziałem zagranicznym (z zainwestowanym kapitałem w formie BIZ) w tworzeniu potencjału gospodarczego, rozumianego jako zdolność kraju do sprzedaży zagranicznej, skorzystano z konstrukcji stopy eksportu. Obliczony zostanie udział eksportu omawianych spółek w relacji do dochodu narodowego brutto. Wyniki zaprezentowano w tabeli 7.

Tabela 7. Udział eksportu spółek z udziałem zagranicznym w tworzeniu dochodu narodowego brutto w Polsce, lata 2000-2012

Rok	PKB (mln zł)	Eksport (mln zł)	Stopa eksportu w %
2000	744 378	68 989	9,30%
2001	779 564	73 061	9,40%
2002	808 578	87 889	10,90%
2003	843 156	113 907	13,50%
2004	924 538	169 001	18,30%
2005	983 302	177 826	18,10%
2006	1 060 031	214 516	20,20%
2007	1 176 737	245 268	20,80%
2008	1 275 432	251 027	19,70%
2009	1 343 366	259 121	19,30%
2010	1 416 585	293 021	20,70%
2011	1 528 127	338 731	22,20%
2012	1 596 379	358 626	22,50%

Źródło: jak w tabeli 6.

Jak można zauważyć (tabela 7.), udział eksportu spółek z udziałem kapitału zagranicznego w formie bezpośrednich inwestycji zagranicznych w tworzeniu dochodu narodowego brutto systematycznie rośnie (analogicznie jak w badaniu poprzednim – z lekkim spadkiem w latach kryzysu finansowego, czyli w 2008 roku – 19,7% i w 2009 roku – 19,3%) od roku 2000 (9,3%), a w roku 2012 osiągnął rekordowy wynik – 22,5%. Oznacza to, iż zjawisko sprzedaży zagranicznej, generowanej przez badany rodzaj spółek, podobnie jak w przypadku całości eksportu, nabiera coraz większego znaczenia w tworzeniu bogactwa naszego kraju i ma wpływ na potencjał gospodarczy, rozumiany jako zdolność do konkurowania na rynkach zagranicznych.

6. Przepływ kapitału a rozwój branży usług BPO (*Business Process Outsourcing*) i SSC (*Shared Services Center*)

W efekcie procesów globalizacji postępuje zjawisko internacjonalizacji procesów produkcyjnych, dystrybucyjnych oraz wprowadzanie przez przedsiębiorstwa międzynarodowych strategii globalnego działania. Globalne łańcuchy wartości pozwalają firmom specjalizować się w realizacji tych procesów, w których są najbardziej konkurencyjne, co często oznacza rozdzielenie poszczególnych etapów procesu produkcji na odległe geograficznie kraje bądź regiony. Jednym z elementów opisywanych zależności jest delokalizacja działań, podejmowanych przez zagraniczne przedsiębiorstwa, w celu wytworzenia i sprzedania określonego produktu lub usługi²⁴. Wyróżnia się następujący zbiór form delokalizacji modułów łańcucha wartości przedsiębiorstw²⁵:

- a) *in-house sourcing* – delokalizacja modułu łańcucha wartości w ramach wewnętrznych struktur własnościowych przedsiębiorstwa i na terenie kraju, w którym jest ono zlokalizowane; dotyczy inwestycji *greenfield*, inwestycji *brownfield*, *joint ventures*, aliansów strategicznych, umów kooperacyjnych;
- b) *outsourcing* – delokalizacja modułu łańcucha wartości przedsiębiorstwa do zewnętrznego dostawcy, zlokalizowanego w tym samym kraju co inwestor; zakres przedmiotowy analogiczny jak w punkcie a);
- c) *offshoring* – przeniesienie realizacji modułu łańcucha wartości wewnątrz struktur własnościowych przedsiębiorstwa, ale poza terenem kraju, w którym jest ono zlokalizowane; dotyczy umów na poddostawy i kooperację;
- d) *offshore outsourcing* – przeniesienie procesu i/lub funkcji łańcucha wartości do zewnętrznego dostawcy, zlokalizowanego za granicą; zakres przedmiotowy analogiczny jak w punkcie c);
- e) *shared services* – to zapewnianie usług wspólnych przez jedną z części organizacji lub grupy, gdzie dotychczas te usługi były świadczone przez więcej niż jedną organizację. Finansowanie i zasoby potrzebne do wykonania usług są współdzielone i dział dostarczający jest wewnętrzną dostawcą usług. Kluczem pomysłu jest współdzielenie wewnątrz organizacji lub grupy.

Polska jest liderem branży BPO/SSC w Europie Środkowej. Według szacunków Związku Liderów Sektora Usług Biznesowych w Polsce (*Association of Business Service Leaders in Poland*, ABSL), organizacji branżowej reprezentującej firmy świadczące nowoczesne usługi dla biznesu, ponad 110 tys. osób pracuje na rzecz inwestorów zagranicznych. Najpopularniejszymi lokalizacjami dla

---

²⁴ Por. M. E. Porter, *Przewaga konkurencyjna. Osiąganie i utrzymywanie lepszych wyników*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2006, s. 64.

²⁵ Por. M. Dzikowska, *Działalność przedsiębiorstw w erze delokalizacji modułów łańcucha wartości*, „Studia Ekonomiczne. Economic Studies” 2012, nr 3, s. 421 i dalsze.

zagranicznych centrów usług były: Kraków (25,4 tys. osób, tj. 23% ogółu zatrudnionych), Warszawa i Wrocław (po 17%), Trójmiasto i Łódź (9%), aglomeracja katowicka (7%) oraz Poznań (6%)²⁶. Obserwuje się dynamiczny wzrost znaczenia obrotów usługowych (w tym eksportu usług generowanych przez spółki z udziałem zagranicznym) oraz rosnący udział usług w tworzeniu PKB w powiązaniu z rosnącą wartością usług, będących przedmiotem wymiany w skali międzynarodowej, co wiąże się z budowaniem silnej pozycji konkurencyjnej na rynkach międzynarodowych i rosnącym potencjałem ekonomicznym²⁷. Szczegółowa analiza, dotycząca polskiego eksportu usług, realizowanego przez spółki z udziałem kapitału zagranicznego, będzie przedmiotem oddzielnego opracowania.

7. Przepływy kapitału a obszar CSR

W czasach globalizacji i internacjonalizacji działalności gospodarczej (a zwłaszcza w obliczu kryzysów finansowych) coraz częściej pojawiają się idee odpowiedzialności i sprawiedliwości w działalności przedsiębiorstw, również tych z udziałem kapitału zagranicznego. Do składowych opisywanych procesów zalicza się m.in. społeczną odpowiedzialność biznesu (*Corporate Social Responsibility* – CSR)²⁸. Również w Polsce w strategiach firm rodzimych, ale też korporacji międzynarodowych, można odnaleźć planowane i realizowane działania w zakresie pogłębionych relacji z interesariuszami, odpowiedzialności za kreowanie otoczenia biznesu oraz odchodzenie od koncepcji osiągania zysku za wszelką cenę. Komisja Europejska w Zielonej Księdze z 2001 roku definiuje CSR jako ideę, w której firmy z własnej woli podejmują działania na rzecz poprawy jakości życia społeczeństwa oraz stanu środowiska naturalnego. Przedsiębiorstwo musi spełniać wymagania gospodarcze, prawne, społeczne i etyczne, przy czym odpowiedzialność rozumiana jest jako „odpowiedzialność za wpływ wywierany na społeczeństwo”²⁹.

---

²⁶ Por. *Sektor nowoczesnych usług biznesowych w Polsce 2013*, Związek Liderów Sektora Usług Biznesowych, Warszawa 2013, s. 10-11, <http://www.paiz.gov.pl>, data dostępu 02.05.2014 r.

²⁷ Por. W. Zysk, *Międzynarodowe obroty usługowe w latach 2004-2010*, [w:] *Handel międzynarodowy w warunkach kryzysu gospodarczego. Implikacje dla Polski*, S. Wydymus, E. Bombińska, B. Pera (red.), CeDeWu, Warszawa 2012, s. 125 i dalsze.

²⁸ Por. W. Zysk, A. Szymczak, *Sprawiedliwy Handel jako forma pomocy krajom nierozwiniętym gospodarczo*, [w:] *Handel międzynarodowy a procesy integracyjne w gospodarce światowej*, M. Maciejewski, S. Wydymus (red.), Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2009, s. 305 i dalsze oraz W. Zysk, *Elementy tzw. odpowiedzialności i sprawiedliwości w działalności przedsiębiorstw jako efekt procesów globalizacji*, [w:] *Gospodarka światowa w dobie globalizacji*, M. Lasoń (red.), Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne – Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2011, s. 151 i dalsze.

²⁹ Por. A. Rudnicka, *CSR – doskonalenie relacji społecznych w firmie*, Wolters Kluwer, Warszawa 2012, s. 41.

W najnowszym rankingu największych przedsiębiorstw *Lista 500 Polityki* za rok 2012 przedstawiono klasyfikację firm obecnych na naszym rynku. Na podstawie najważniejszych wytycznych normy ISO 26000 redakcja przyznała złote i srebrne liście CSR. Na 35 podmiotów, objętych tym badaniem³⁰ i wyróżnionych wspomnianym laurem, aż 27 spółek to firmy z udziałem zagranicznym, a tylko 8 reprezentowanych było przez krajowy kapitał. Abstrahując od kryteriów merytorycznych przyznawania tych nagród i mając na uwadze ewentualną naukową powierzchowność tej analizy, można jednak pokusić się o postawienie tezy, iż idee CSR były częściej realizowane przez firmy z kapitałem zagranicznym, w przeciwieństwie do tych z przewagą kapitału polskiego. Zagadnienia ścisłych powiązań między potencjałem gospodarczym a realizacją zadań z zakresu społecznej odpowiedzialności podmiotów, obecnych na danym rynku, winny być obszarem bardziej szczegółowego opracowania i pogłębionych badań.

Zakończenie

Z analiz przeprowadzonych w niniejszym opracowaniu można wyciągnąć następujące wnioski:

- obecność kapitału zagranicznego w Polsce generuje zarówno pozytywne, jak i negatywne skutki w odniesieniu do makro-, mezo- i mikro-skali kraju goszczącego;
- utrzymuje się brak równowagi bilansu handlowego i płatniczego w Polsce, co stwarza zagrożenia dla przyszłości przebiegu procesów gospodarczych; warto jednak zauważyć, iż w roku 2013 relacja salda rachunku bieżącego do PKB była ujemna (-1,3%) i w stosunku do poprzedniego roku uległa poprawie o 2,4 punktu procentowego; to znacząca poprawa w stosunku do lat ubiegłych, jednak wciąż świadcząca o uzależnieniu się od napływu kapitału zagranicznego;
- dominującą (kryterium wartości napływu w badanym okresie, czyli w latach 2000-2012) formą napływu kapitału do Polski były bezpośrednie inwestycje zagraniczne;
- rośnie liczba spółek z udziałem zagranicznym w badanym okresie (w latach 2000-2012 liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego wzrosła o ponad 80%);
- liczba spółek z kapitałem zagranicznym, które prowadzą działalność eksportową również rośnie (w latach 2000-2012 wzrost o ponad 107%),
- udział eksportu w tworzeniu dochodu narodowego brutto systematycznie

---

³⁰ Pytania ankietowe dotyczyły siedmiu najważniejszych dla CSR obszarów: ładu korporacyjnego, praw człowieka, zachowania wobec pracowników, ochrony środowiska, dbałości o klientów, uczciwości biznesowej oraz zaangażowania społecznego. Por. *Lista 500 „Polityki”*. Ranking największych polskich firm, *Największe polskie przedsiębiorstwa 2012*, <http://www.lista500.polityka.pl>, data dostępu 02.05.2014 r.

rośnie od roku 2000 (18,5%), a w roku 2012 osiągnął rekordowy wynik – 37,8 %;

- udział eksportu spółek z udziałem kapitału zagranicznego w formie bezpośrednich inwestycji zagranicznych w tworzeniu dochodu narodowego brutto systematycznie rośnie od roku 2000 (9,3%), a w roku 2012 osiągnął rekordowy wynik – 22,5%; zjawisko sprzedaży zagranicznej, generowanej przez opisywany rodzaj spółek, ma wpływ na rozwój potencjału gospodarczego, rozumianego jako zdolność do konkutowania na rynkach zagranicznych.

Po dokonaniu powyższych analiz i badań wydaje się uzasadnionym twierdzenie, iż obecność kapitału zagranicznego w Polsce, a zwłaszcza bezpośrednich inwestycji zagranicznych, ma wpływ na wielkość polskiego eksportu, realizowanego przez spółki z udziałem zagranicznym – przy założeniu, że udział sprzedaży zagranicznej w relacji do PKB (stopa eksportu) jest ważnym elementem potencjału gospodarczego naszego kraju. Kolejne lata mogą jednak przynieść wahania napływu kapitału do Polski, zwłaszcza bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Scenariusze pogłębiającego się kryzysu politycznego i gospodarczego z wschodnią granicą Polski mogą skutkować brakiem stabilności całego regionu. Obserwować wówczas będzie można tendencje zahamowania napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Zgodnie z wynikami badań, zawartymi w niniejszym artykule, oznaczałoby to zmniejszenie wolumenu polskiego eksportu, dokonywanego przez podmioty z udziałem zagranicznym oraz zmniejszenie potencjału ekonomicznego gospodarki, w tym jej konkurencyjności, rozumianej jako zdolność do sprzedaży za granicę.

Bibliografia

1. Casson M., *Global Research Strategy and International Competitiveness*, Basil Blackwell, Oxford 1991.
2. Dzikowska M., *Działalność przedsiębiorstw w erze delokalizacji modułów łańcucha wartości*, „Studia Ekonomiczne. Economic Studies” 2012, nr 3.
3. *Handel zagraniczny. Organizacja i technika*, J. Rymarczyk (red.), PWE, Warszawa 2005.
4. Karaszewski W., *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne. Polska na tle świata*, Wydawnictwo TNOiK „Dom Organizatora”, Toruń 2004.
5. Kiełbasa M., *Private equity/venture capital a bezpośrednio inwestycje zagraniczne*, [w:] *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce*, W. Karaszewski (red.), Wydawnictwo UMK w Toruniu, Toruń 2003.
6. Kociszewska I., Krawczyk R., *Globalizacja gospodarki a portfelowe inwestycje zagraniczne: szanse i zagrożenia*, [w:] *Inwestycje zagraniczne – szanse i zagrożenia*, J. Rymarczyk, J. Brach (red.), Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 1997.

7. *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, A. Budnikowski, E. Kawecka-Wyrzykowska (red.), PWE, Warszawa 1998.
8. Panfil M., *Globalizacja inwestycji venture capital*, [w:] *Migracja kapitału w globalnej gospodarce*, A. Szablewski (red.), Difin, Warszawa 2009.
9. Porter M. E., *Przewaga konkurencyjna. Osiąganie i utrzymywanie lepszych wyników*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2006.
10. Rudnicka A., *CSR – doskonalenie relacji społecznych w firmie*, Wolters Kluwer, Warszawa 2012.
11. Sachs J. D., Larrain F. B., *Macroeconomics in the Global Economy*, Harvester Wheatsheaf, New York 1993.
12. Sporek T., Kasperska-Sporek T., *Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski w warunkach konkurencji globalnej i współczesnej globalizacji*, [w:] *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w podnoszeniu konkurencyjności polskiej gospodarki*, W. Karaszewski (red.), Wydawnictwo UMK w Toruniu, Toruń 2005.
13. Welfe W., *Czynniki wzrostu potencjału gospodarczego Polski*, „*Ekonomista*” 2001, nr 2.
14. Zysk W., *Elementy tzw. odpowiedzialności i sprawiedliwości w działalności przedsiębiorstw jako efekt procesów globalizacji*, [w:] *Gospodarka światowa w dobie globalizacji*, M. Lasoń (red.), Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne – Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2011.
15. Zysk W., *Międzynarodowe obroty usługowe w latach 2004-2010*, [w:] *Handel międzynarodowy w warunkach kryzysu gospodarczego. Implikacje dla Polski*, S. Wydymus, E. Bombińska, B. Pera (red.), CeDeWu, Warszawa 2012.
16. Zysk W., *Obcy kapitał a handel zagraniczny w Polsce. Okres przedakcesyjny*, CeDeWu, Warszawa 2012.
17. Zysk W., Szymczak A., *Sprawiedliwy Handel jako forma pomocy krajom nierozwiniętym gospodarczo*, [w:] *Handel międzynarodowy a procesy integracyjne w gospodarce światowej*, M. Maciejewski, S. Wydymus (red.), Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2009.

Źródła internetowe

1. *Bilans Platniczy – dane roczne*, Narodowy Bank Polski, http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/statystyka/bilans_platniczy/bilansplatniczy_r.html, data dostępu 02.05.2014 r.
2. EVCA, <http://www.evca.eu>, data dostępu 02.05.2014 r.
3. EVCA, *Research publications*, <http://www.evca.eu/research/evca-publications/>, data dostępu 02.05.2014 r.
4. GUS, <http://www.stat.gov.pl>, data dostępu 02.05.2014 r.
5. Lista 500 „Polityki”. Ranking największych polskich firm, *Największe polskie przedsiębiorstwa 2012*, <http://www.lista500.polityka.pl>, data dostępu 02.05.2014 r.
6. Ministerstwo Gospodarki, <http://www.mg.gov.pl>, data dostępu 02.05.2014 r.
7. Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, <http://www.mir.gov.pl>, data dostępu 02.05.2014 r.

8. Misala J. et al., *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki Polski. Teoria i praktyka*, Politechnika Radomska, Radom 2007, http://www.we.radom.pl/pliki/upload/kmsgiir/badania_statutowe_2007.pdf, data dostępu 02.05.2014 r.
9. Narodowy Bank Polski, <http://www.nbp.pl>, data dostępu 02.05.2014 r.
10. Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych, <http://www.paiz.gov.pl>, data dostępu 02.05.2014 r.
11. *Sektor nowoczesnych usług biznesowych w Polsce 2013*, Związek Liderów Sektora Usług Biznesowych, Warszawa 2013, <http://www.paiz.gov.pl>, data dostępu 02.05.2014 r.
12. Swiss Contribution, <http://www.programszwajcarski.gov.pl>, data dostępu 02.05.2014 r.